

POROČILO S POTI

33. SVETOVNI KONGRES ŠOL SOCIALNEGA DELA V SANTIAGU IN VPRAŠANJE ČLOVEKOVIH PRAVIC V ZGODOVINI ČILA

(AVGUST, SEPTEMBER 2006)

Svetovni kongres šol socialnega dela z naslovom *Growth and Inequality* (Rast in neenakost) je potekal v Santiagu, glavnem mestu Čila, zato je bilo največ udeleženk in udeležencev iz Latinške Amerike, prevladujoči jezik pa španščina. Svetovni kongresi šol socialnega dela (prvi je bil leta 1929 v Parizu) so namenjeni refleksiji in izmenjavi izkušenj v zvezi z predmetniki in poučevanjem v socialnem delu, zlasti pa je to priložnost, da praktiki in akademiki predstavijo svoje raziskovalne rezultate, reflektirajo kontekst in izkušnje socialnega dela, izmenjujejo teoretske in praktične ideje ter razvijajo mednarodne mreže in sodelovanja.

Kongresa se je udeležilo okoli 1.000 ljudi iz 72 držav, predstavljenih je bilo okoli 650 referatov. Svoja prispevka sva predstavili tudi avtorici tega poročila Darja Zaviršek (*Gender, Welfare and social Work Education under Communism in Slovenia*) in Jelka Zorn (*Growth of Inequality: Forced Migration and ethical Issues in social Work and social Welfare*). Vsi povzetki so dostopni na spletni strani kongresa, referati pa na CD-ju v knjižnici Fakultete za socialno delo.

Referati so bili izjemno različni, od projektov, metod in teorij socialnega dela, katerih cilj je krepitev moči staroselskih skupnosti denimo v Avstraliji, Kanadi, Novi Zelandiji itn., do refleksije zatiranja v post-apartheidski Južni Afriki in skupnostnega socialnega dela z etničnimi manjšinami v Evropi. Mnogi so izhajali iz marksistične analize razrednih neenakosti, redki so poudarili vprašanje spolnih neenakosti in seksualnih manjšin. Mednarodni odnosi, vojna, privatizacija javnega sektorja in revščina so se pokazale kot pomembne teme današnjega socialnega dela, ki se odražajo ne le v teoretski analizi in izobraževanju, ampak tudi pri konkretnem političnem delovanju (aktivizmu) tako akademikov kot praktikov. Kljub temu

pa aktivizem ni prepoznan kot pomemben del socialnega dela in ima le redko status »obvezne prakse« v izobraževanju za socialno delo. James Midgley, profesor z Univerze Berkeley, se je v svojem predavanju denimo spraševal, zakaj formalna združenja socialnih delavk in delavcev ostajajo tiho in nevpletena, ko gre za vprašanje oboroženih spopadov (vojna v Iraku, Libanonu itn.). Tako se socialne delavke in delavci in akademičarke in akademiki udeležujejo javnih protestov proti vojni ali drugih javnih demonstracij in kampanji na področju človekovih pravic le kot posamezniki in posameznice, ne pa v imenu strokovnih združenj. Državno prevzemanje neoliberalnih pravil in zahteve akademskega sveta so marsikje odvzele poklicu bistvo. Prav potreba po angažiranosti socialnih delavk in delavcev v skupnosti (ne glede na administrativno določene delovne obveznosti) v dejavnostih, ki naslavlja vzroke neenakosti in izkoriščanja, je spodbudila dve obkongresni iniciativi: *Social Work Action Network* (eden od pobudnikov je bil Iain Ferguson, ki ga poznamo z drugega kongresa socialnega dela v Portorožu; obe avtorici poročila sta del te mreže) in ustanovitev skupine *Social Work for Peace* (ena od pobudnic je Shula Ramon, dolgoletna sodelavka Fakultete za socialno delo v Ljubljani, članica je tudi Darja Zaviršek). To iniciativo financira mednarodno združenje šol za socialno delo.

Na ustanovnem sestanku *Social Work Action Network* so profesorice in profesorji socialnega dela opozorili na sodelovanje v skupnostnih projektih in akcijah, ki pogosto ostane nepriznana in del njihovega »prostega časa«. Poudarili so zahtevo, da socialna akcija postane del predmetnika, poklica in raziskovanja. Profesorji, profesorice in študentke, študenti so udeleženi denimo v kampanjah glede HIV in aidsa (Južna Afrika), kampanjah »Nihče ni nelegalen« (Kanada, Evropa),

v protikolonialnem izobraževanju in boju skupaj z ljudmi brez zemlje (Brazilija), priseljenkami in priseljenci, družbenimi gibanji za pravičnejšo globalizacijo itn.

Poleg teh iniciativ je bila pomembna stalna obkongresna dejavnost več-dnevni sestanek odbora Mednarodne zveze šol socialnega dela (IASSW).

Druge obkongresne dejavnosti so se odvijale na terenu, v razgovoru z domačinkami in domačini, torej izven kongresnih dvoran.

Prvi obisk predsedniške palače La Moneda je bil namenjen informiranju o novejši zgodovini Čila. Čile ima 16 milijonov prebivalcev; staroselskih prebivalcev Mapuche, Aymara, Rapanui, Atacameño, Quechua itn. skorajda ni več. Španska kolonizacija v 16. stoletju je v glavnem uničila ali močno transformirala staroselske kulture in ljudstva in po štetju prebivalstva iz leta 1992 se je le 10 % populacije opredelilo kot staroselci (»Indijanci«), ne glede na to, ali prakticirajo staroselske tradicije in jezike.

Najbolj travmatska izkušnja novejšje zgodovine Čila, ki je še vedno prisotna v vsakdanjem življenju ljudi in povezana tudi z vprašanji socialnega dela, je državni udar in umor Salvadorja Allendeja (predsednik od 1970 do 1973). Njegov socialistični program (agrarna reforma, politika mednarodne solidarnosti, vzpostavitev tesnih odnosov s Kubo in nekdanjo Sovjetsko zvezo, državno vodena podjetja, nacionalizacija rudnika bakra in drugih velikih podjetij v lasti Severnoameričanov in drugih tujcev) so povzročili zaostritev odnosov z ZDA. Združene države, nasprotnice socialističnih državnih ureditev, so v želji po prevladi neo-liberalnega kapitalizma podpirale opozicijske medije, politike in skupine, med njimi tudi Avgusta Pinocheja, ki je ob njihovi podpori izvedel državni udar. Na oblasti je ostal celih 17 let (1973–1989). Za obdobje diktature ni bilo značilno le odpiranje trga ZDA in uvajanje neoliberalnih reform, kot je denimo popolna privatizacija pokojninskega sistema in uvedba šolnin na vseh univerzah v državi, ampak tudi najbrutalnejše obračunavanje s političnimi nasprotniki, pravimi in namišljenimi¹. Izginilo je okoli 32.000 ljudi, še veliko več pa je bilo mučenih, izgnanih, izključenih iz javnega in poklicnega življenja,

mnogim je bila odvzeta možnost obdelovanja zemlje itn. Mnogi še danes ne vedo, na kakšen način in kje so umrli njihovi sorodniki. Izginuli, brez grobov in zgodovine lastne smrti so del travmatičnih družinskih zgodb in življenja v lokalnih skupnostih.

O posledicah diktatorskega režima so pripovedovali sorodniki izginulih in tisti, ki so preživeli mučenje. Združenje socialnih delavk in delavcev Čila (*Colegio de asistentes sociales de Chile*) je za manjšo skupino udeleženk in udeležencev kongresa organiziralo posebno strokovno ekskurzijo o vprašanju človekovih pravic. Najprej smo se odpravili v Villo Grimaldi, nekdanjo skrivno mučilnico in mesto izginjanja, ki je danes urejena v spominski park. Preživeli so organizirani v združenje, ki skrbi za ohranitev spomina in iskanje resnice (*Corporacion sobrevivientes de la Villa Grimaldi*). O režimu mučilnice se je z nami pogovarjal eden od preživelih. Tam so izvajali najokrutnejše tehnike političnega mučenja posameznikov in posameznic z namenom ustrahovati prebivalstvo. Preživeli so se vrnil domov, kjer so o svojih izkušnjah pripovedovali družinskim članom in prijateljem. Prav v teh prostorih je bila žrtev mučenja tudi sedanja predsednica Čila Michelle Bachelet, kakor tudi njena mama, očeta pa so Pinochetovi vojaki ubili. Poleg nemogočih razmer bivanja in fizične torture je bila Villa Grimaldi tudi mesto, kjer so ljudje množično izginjali. S pomočjo posebnega stolpa, ki so ga obnovili za spominski park, so na helikopter naložili ljudi, ki so jih potem odvrgli v ocean.

Villa Grimaldi je bila za javnost prvič odprta leta 1994. Mučitelji so za seboj pustili razdejanje; uničenje prostora naj bi uničilo tudi spomin na mučenje in ubijanje. Slavnostna otvoritev spominskega parka je bila leta 1997, po treh letih urejanja prostora. Uvodni del ceremonije se je začel s simbolnim pohodom skozi vrata, skozi katera so v času diktature pripeljali pridržane ljudi. Najprej so vstopili hčerke in sinove izginulih, nato preživeli zaporniki in šele potem vsi ostali. Nato so se ta usodna vrata za vedno zaprla. Pomembno je poudariti, da so se spominske slovesnosti udeležili tudi predstavniki različnih cerkva, saj se velik del duhovščine ni podredil diktatorskemu režimu. Nasprotno, žrtve mučenja in ubijanja so bili tudi duhovniki.

Nato smo pot nadaljevali na pokopališče, kjer smo si ogledali spominsko ploščo z več sto imeni izginulih in grobnico ubitega predsednika

¹ Več o reformah socialne politike in socialnega varstva in o negativnih posledicah privatizacije tega področja gl. v Borzutsky 2003.

Salvadorja Allendeja. Na spominski plošči so zapisane njegove zadnje besede: »Delavci in delavke moje domovine, imejte vero v Čile in njegovo usodo. Drugi, ki pridejo za nami, bodo premagali ta temačni, žalostni trenutek, ko je zavlada izdaja. Pojdite naprej in ne pozabite, da se bodo široke avenije prej ali slej na novo odprle in po njih bodo hodili svobodni ljudje, ki bodo zgradili boljše družbo.«

Naslednji obisk je bil v vasi Paine v okolici Santiaga. Pričakali so nas domačini in domačinke, ki so nam pripovedovali osebne in družinske zgodbe o izginulih sorodnikih. V času diktature so pogosteje izginjali moški člani družin, tako so ženske ostajale same običajno z večjim številom otrok. Nekatero je država deložirala z njihovih domov ter jim odvzela zemljo in s tem vir preživljanja. Poleg stalnega strahu, kaj se bo zgodilo z njihovimi možmi, očeti in sinovi, če se bodo sploh vrnili, je bilo zaradi revščine ogroženo tudi zdravje in preživetje mlajših otrok. V vasi Paine se večina izginulih ni vrnila. Nekateri še naprej iščejo posmrtno ostanke sorodnikov in sestavljajo koščke informaciji o njihovih zadnjih mesecih življenja. Kolektivno spominjanje je ena od oblik ravnanja s travmo in njeno premagovanje. Običajna zgodba čilskih vasi je tista, kjer so večino moških ugrabili in se niso več vrnili. To je bilo še posebej pogosto tam, kjer so se ljudje pod Pinochetovo diktaturo organizirali za vrnitev zemlje lokalnemu kmečkemu prebivalstvu. Vendar je vas Paine nekaj posebnega. S pomočjo finančne podpore ministrstva za notranje zadeve in njihovega odbora za človekove pravice so se vaščani zavezali k izdelavi spomenika svojim najbližjim, izginulim v času Pinochetove diktature. Vaščani in vaščanke so ponosni na ta projekt, ki je eden redkih, če ne celo edini spomenik, ki ga v celoti načrtujejo in izdelujejo sorodniki umrlih. Na polju ob robu vasi že stojijo leseni koli različnih velikosti, ki s ptičje perspektive predstavljajo gorovje Ande. Vmes bodo družine položile barvaste mozaike, vsak bo drugačen, ker bo vsak pripovedoval osebno zgodbo izginulega ali izginule in prikazal to osebo, kot se je spominjajo družinski člani in članice. Pokazali so nam načrte za izdelavo mozaikov, slike, ki pripovedujejo zgodbe. Kljub travmi izgube sorodnikov, partnerjev in prijateljev so slike raznobarvne in vesele, prikazujejo življenje, ohranjajo spomin in povezujejo skupnost.

V prostorih Zveze socialnih delavcev in delavk v Santiagu smo se pogovarjali s predsednico zveze

Lucio Sepulvedo, predsednico odbora za človekove pravice pri ministrstvu za notranje zadeve Victorio Baezo Fernandez in predsednico društva izginulih. Zanimale so nas vloga socialnih delavk in delavcev pod diktaturo in strategije preživetja. Lucia Sepulveda, nekdanja direktorica ene od šol socialnega dela (ki jih je v Čilu okoli 120), je povedala, da je bilo socialno delo eden tistih poklicev, ki so utrpeli skrajno represijo in degradacijo. Odvzeli so mu univerzitetno raven, režimska administracija pa je zbirala podatke o lojalnih in nelojalnih profesorih in profesorjih socialnega dela. V času diktature je bilo vsem trem našim sogovornicam prepovedano vstopiti v hišo, v kateri smo sedeli, torej v sedež Zveze socialnih delavk in delavcev. Nasprotniki režima niso smeli več poučevati, prepovedano je bilo socialno delo s skupinami in skupnostmi; dovoljeno je bilo le individualno delo s posameznikom, posameznico oziroma z družino. Mnoge odstranjene predavateljice so se zaposlile v nevladnih organizacijah, ki so dobivale mednarodno finančno podporo. Predsednica društva izginulih je povedala, da so preživeli s pomočjo solidarnosti in medsebojne podpore (v intimno zvezo je stopila s človekom, katerega oče je prav tako izginil kot njen). Poleg solidarnosti je pomembna tudi participacija v projektih in skupinah, ki so povezane z iskanjem resnice, ohranjanjem spomina, medsebojno podporo itn.

Naša strokovna ekskurzija se je nadaljevala na severni del države, v puščavski predel Atacame. Področje je poseljeno s potomci staroselskih ljudstev, ki so doživela brutalno zatiranje in uničenje s prihodom španskih kolonizatorjev v 16. stoletju. Njihov center je bil oaza, ki sedaj nosi špansko ime San Pedro de Atacama. V bližnji vasi Chui-Chui so Španci postavili prvo katoliško cerkev na ozemlju današnjega Čila (leta 1611 so postavili kapelo, v cerkev pa so jo razširili leta 1675). Kot večina tamkajšnjih hiš je zgrajena iz materiala adobe (blato, slama, voda). Andska ljudstva, ki so živela na širokem področju atakamske puščave, so se pokristjanjevanju upirala z ohranjanjem lastnih kozmoloških sistemov in verovanj, ki so jih vključila v katoliške obrede in gradnjo cerkva. Sledovi sinkretizma so vidni še danes. Španskim kolonizatorjem se ni posrečilo povsem uničiti staroselskih ljudstev in tako smo imeli priložnost obiskati vasico Castaño, eno redkih, kjer še govorijo jezik staroselcev Quechua.

Danes se večina prebivalstva v širokem področju puščave preživlja z delom v rudniku

bakra, ki je eden največjih na svetu. Zaposluje okoli 12.000 delavcev in je deloma v lasti čilske vlade, deloma pa Severnoameričanov in drugih tujcev. Pomemben vir prihodka so najdišča litija, ki ga je 40 % svetovnih zalog. Allendeva vlada je rudnik bakra nacionalizirala, kar je bil eden od vzrokov zaostrovanja konflikta in eden od vzrokov za tedanjo severnoameriško podporo Pinochetovem državnem udaru. Danes je 51 % vrednosti rudnika bakra v lasti čilske vlade, 49 % pa je v lasti severnoameriških korporacij.

Tudi prebivalstvo puščavskih vasi je utrpelo žrtve in ustrahovanja v času Pinochetove diktature. Kljub temu nekateri trdijo, da so bile plače delavcev takrat boljše.

Danes ima Čile zopet levičarsko vlado. Na demokratičnih volitvah leta 2006 je bila izvoljena prva predsednica Čila Michelle Bachelet (to je druga predsednica v Latinski Ameriki), ki je tudi sama, kot smo že omenili, preživela mučenje in izgubila očeta v času Pinochetove diktature. Predsednica Bachelet je bila slavnostna govornica na otvoritvi kongresa. V govoru se je dotaknila pomembne vloge socialnih delavcev in delavk pri izgradnji pravičnejše družbe v svetovnem merilu, o socialnem delu, ki je lokalno in globalno, vselej politično in razume strukturne pogoje neenakosti, o reformah odpravljanja revščine, o izboljšanju možnosti izobraževanja, zaposlovanja, pokojninskega sistema itn. Udeležke in udeleženke kongresa smo jo pozdravili z glasnim aplavzom.

Naslednji svetovni kongres šol za socialno delo bo v Južni Afriki julija 2008.

VIRI

33. svetovni kongres šol socialnega dela v Santiagu. www.globalsocialwork2006.cl (10. 9. 2006).
- Borzutsky, Silvia (2003), Social Security and Privatisations: The Lessons from the Chilean Experience for other Latin American Countries and the USA. *International Journal of Social Welfare*, 12, 2: 86–96.
- Grob Salvadorja Allendeja. www.bcpl.net/~jnlstrss/chile/allende.htm (9. 9. 2006).
- Mednarodna zveza šol socialnega dela (IASSW). www.iassw-aiets.org (10. 9. 2006).
- Združenje socialnih delavk in delavcev Čila. www.cnaass.tie.cl (10. 9. 2006).

Jelka Zorn, Darja Zaviršek